

משפט שלמה [הפטרה]

א. בסי' מלכים (א' פ"ג ט"ז) אז תבאנה שנים נשים זנות אל המלך ותעמדנה לפניו (י"ז) ותאמר האשה האחת בי אדני אני והאשה הזאת יושבת בבית אחד ואלד עמה בבית, (י"ח) ויהי ביום השלישי ללדת ותלד גם האשה הזאת כו' (י"ט) וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו (כ) ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה כו' (כ"א) ואקם בבקר כו' והנה לא היה בני אשר ילדתי, (פכ"ב) ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי ותדברנה לפני המלך, (כ"ג) ויאמר המלך זאת אמרת זה בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי (כ"ד) ויאמר המלך קחו לי חרב כו' (כ"ה) ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו

את החצי לאחת ואת החצי לאחת כו', ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר בי אדני תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גזרו, (כ"ז) ויען המלך ויאמר תנו לה את הילוד החי והמת לא תמיתוהו היא אמו.

ובפי' המלבי"ם כ' דהנה יש כאן כמה תמיהות, חדא שאחר שאמרה התובעת את טענתה שמצאה במיטתה בן מת שאינו שלו, כתיב ותאמר האשה האחרת (היינו הנתבעת) לא כי בני החי ובנך המת, וזאת אמרת (היינו התובעת) לא כי בנך המת ובני החי ותדברנה לפני המלך, ומדויק ששינו הלשון שהנתבעת הקדימה בני החי ואח"כ אמרה בנך המת, והתובעת אמרה לא כי בנך המת ובני החי, וגם מהו לשון ותדברנה לפני המלך שאמר אח"כ.

גם צ"ב מה שחזר המלך על טענותיהם בלא שהוסיף כלום, עוד יש להבין מנלי' לשלמה שאותה שאינה האם האמיתית תאמר גזרו אולי גם היא תחוס על הילד.

וכ' בפי' המלבי"ם שבאמת מתוך טענותיהם ידע שלמה מי אומרת אמת, והיינו שכל אחת הקדימה קודם את עיקר טענתה, והיינו שהנתבעת אמרה בני החי ובנך המת והיינו שהעיקר אצלה היה מה שבנה החי וממילא בנך המת, אבל התובעת אמרה בנך המת ובני החי, והיינו שהעיקר אצלה שבנה של השנית הוא המת ומזה כבר יש להבין שזאת שמקדמת בני החי לבנך המת היא האם האמיתית וזאת שמקדמת בנך המת לבני החי אינה האם האמיתית, וזהו שאמר ותדברנה לפני המלך והיינו שחזרו כמה פעמים על דבריהם ובכל פעם הנתבעת הקדימה בני החי והתובעת הקדימה בנך המת, ונמצא שמה ששלמה חזר על דבריהם היינו שזו גופה ההוכחה, ורק שהביא את החרב ואמר גזרו לאמת את דבריו, וא"ש גם שידע שהיא תאמר גזרו כיון שבאמת לא רצתה כלל את הילד ורק רצתה שלא יהא הילד לשנית.

ולפי' זה נמצא שבאמת לא היתה כאן החלפה ורק התובעת שיקרה ואמרה כן, כיון שבפסוק משמע שהנתבעת אמרה בני החי ובנך המת ומזה הוכיח שלמה שהיא האמיתית, ומוכח שהנתבעת היתה האמיתית ולא היתה כלל החלפה ורק השניה העלילה עליה שהחליפה.

ויעשו כן

אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם: ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן [מ"ב י"ט] וצ"ב מהו ויעשו כן והרי עדיין לא עשו כלום. והנה מצינו בפי' בא (שמות י"ב כ"ח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ד' את משה ואהרן כן עשו, ופרש"י וכי כבר עשו והלא מראש חודש נאמר להם אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו, והוא ממכילתא שם, והובא ד"ז בשע"ת לר"י שער ב' סי' י' ע"ש). ואולי גם כאן קיבלו עליהם לעשות וזה חשיב ויעשו כן, וע' בהעמק דבר

סימן בתרי זימני

ויהאמר אלהם יעקב אביהם אתי שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו עלי היו כלנה: [מ"ב ל"ו] והנה בחולין צ"ה ב' תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר בית תינוק ואשה, אף על פי שאין נחש יש סימן, אמר ר' אלעזר והוא דאיתחזק תלתא זימני, דכתיב יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו. ופרש"י יוסף איננו ושמעון איננו הרי שנים אם את בנימין תקחו מיד עלי היו כולנה ואין לך צרה שאינה עוברת עלי. והנה ביבמות ס"ד ב' ס"ל לרבי בתרי זימני הוי חזקה ולרשב"ג בתלת זימני הוי חזקה, וצ"ע אם גמ' זו תלי' במחלוקת זו.

יוסף ושמעון

בבא בתרא קע"ב א' שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה כו', וכן בכל מקום שרצו לומר ב' אנשים ששמותיהם שוין ואין ידוע מי כל אחד נקטו יוסף בן שמעון ע' בכורות מ"ח א', ולמה נקטו דוקא שמות אלו, ויתכן שזה ע"פ הפסוק יוסף איננו ושמעון איננו, והיינו שאין ידוע היכן הם, וכעין זה כאן אין ידוע מי הם.

יד ברשות

בבא מציעא נ"ו ב' מתקיף לה רבה בר ממל כל היכא דכתיב ידו ידו ממש הוא אלא מעתה דכתיב ויקח את כל ארצו מידו הכי נמי דכל ארעא בדידה הוה נקט לה אלא ברשותו הכא נמי ברשותו. ולכא' יש להוכיח גם מהא דא"י בסו"פ (מ"ד יא) וימהרו ויורידו איש את אמתחתו ארצה כו' וימצא הגביע באמתחת בנימן, ואח"כ כתיב (מז) גם אשר נמצא הגביע בידו, (מח) האיש אשר נמצא הגביע בידו, ומבואר דידו הכוונה לרשותו.

תרגום תיבת 'ויגלח'

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח וגו' [מ"א י"ד], תיבת 'ויגלח' תרגם אונקלוס 'יוספר', וצ"ע שבכל התורה תרגם 'ויגלח'. ואמר הג"ר זאב בורנשטיין שגילוח סתם הוא תער כמו נזיר ומצורע משא"כ כאן סיפר שערו משום כבוד מלכות וע"כ רק גזז שערו שיהיה נאה ולא גילח. ומעתה לפי"ז יש מקום ליישב ד' רש"י שבת י"ג שכי' על מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה, ופרש"י להסתפר, ויש שואלים מה הוסיף רש"י, הרי בודאי יושב לפני הספר כדי להסתפר, אמנם להמבוי א"ש ונפקא דינא להלכתא שרש"י דקדק שהאיסור הוא שמא ישבר הזוג ובא ללמד שכל זה דוקא בזוג, אבל לגלח שערו בתער שאינו זוג אלא סכין א' בזה אין לחוש ומותר לפני תפלת מנחה. [ז.ק.].

סי' ע"ב, אז תבאנה שתיים נשים זונות, רב אמר רוחות היו ושמאל אמר זונות ממש רבנן אמרין יבמות היו, וע' בפ' הרלב"ג מלכים א' ג' ט"ז שכי' ב' פ' או שהיו זונות ממש או שהיו פנדקאיות ומוכרות מזונות וכמו שאמרו גבי רחב הזונה בס' יהושע פ"ב פ"א, ובתרגום אי' פונדקן, ומה שאמרו שהיו יבמות אין מובן מה שייכות לזונות.

(ובד' המאירי מבואר שבאמת הכלה החליפה את הילד ושלמה החזיר את הילד לחמותה, והיינו שהטענה שהיתה החלפה היתה נכונה, וזה דלא כפי המלבי"ם הנ"ל. והי' אפ"ל על דרך המאירי שבאמת לא החליפה בפועל אלא תבעה ואמרה שחמותה החליפה, וחמותה אמרה בני החי ובנך המת והכלה אמרה לא כי בנך המת ובני החי, ובזה י"ל כהמלבי"ם, ואם נימא כן שהכלה היתה התובעת א"כ צ"ל שבעלה מת אחר ג' ימים שנוול בן חמותה שהוא היבם דא"כ א"צ יבום דהו"ל אשת אחיו שלא היה בעולמו, אך מ"מ ל' המאירי משמע שבאמת החליפה).

ג. ובמדרש שוחר טוב פרק ע"ב אי' א"ר אלעזר בשלשה מקומות הופיע הקב"ה כו' בבית דינו של שלמה שנאמר והמת אל תמיתוהו היא אמו מנא ידע שלמה דלמא עירומי קא מיערמא כי היכי דליתבה ניהלה אלא בת קול יצאת ואמרה היא אמו, וצ"ב דאמנא מה שאמרה תנו לה את הילד והמת אל תמיתוהו אפשר דאיערומי מיערמא ובאמת אינה אמו האמיתית אלא שמערמת, אבל ממה שהשנית אמרה גזורו מוכח שאינה האם האמיתית, דאיך יתכן שאותה אינה אמו תאמר שיחיוהו ואמו האמיתית תאמר שיגזרוהו, וע"כ שאותה שאמרה שיגזרוהו אינה האם האמיתית, וממילא שהשנית היא היא האמיתית, ואם כקו' המאירי שאין זו ראי' שהרי סכלה היא למה לא אמרה שלי אני נוטלת, הרי מ"מ ק' א"כ מה הרויח שלמה בבחינה זו שעשה שאינה מוכחת כלום וצריך לבת קול, וצ"ע.

לצבא צבא

א. **ביומא כ"ח ב' אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקלי כו' קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר תורתי אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה, האם גם בני יעקב קיימו את התורה.**
ב. **והאם אליעזר עבד אברהם קיים את התורה.**

א. בחולין צ"א א' מאי דכתיב (בראשית מ"ג) וטבוח טבח והכן פרע להן בית השחיטה, ופרש"י ופרע להן בית השחיטה שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאף על פי שלא נתנה תורה מקובלין היו מאבותיהם עכ"ל, וכן מצינו בחולין פ"ה א' גמר מטבוח טבח והכן, מה להלן שחיטה ראויה, אף כאן שחיטה ראויה, וא"כ איך גילח ביו"ט, וע' ברש"י מפני כבוד מלכות אבל צ"ע אם זו סיבה להתיר איסור יו"ט.

ב. בתו' חולין צ"ה ב' כ' כאליעזר עבד אברהם ואם תאמר אליעזר היאך ניחש למ"ד בפ' ארבעה מיתות (סנהדרין דף נו:). כל האמור בפרשת מכשף בן נח מוזהר עליו כו'.

ומבואר בתו' שכל קו' למ"ד שנאסר לבן נח אבל משום דיני ישראל ל"ק ומשמע דלא נהג מצוות כישראל

ומיהו מה שחזר המלך על טענותיהם ע' בילקוט שם א"ר סימון צריך הדין לשקול טענותיהן, וכן בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ז א"ר סימון צריך הדין לשנות טענותיהן שנאמר ויאמר המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת וגו', (וע"ש בשיירי קרבן ומראה הפנים), וכ"ה בשו"ע חו"מ סי' י"ז צריך הדין לשמוע דברי הבעלי דינים ולשנות אותם שנאמר ויאמר המלך זאת אומרת בני החי וגו' ומצדיק הדין בלבן ואח"כ חותכו.

ונמצא שבאמת לא רצתה את הילד ורק מקנאה ושנאה לשנית רצתה שגם לשנית לא יהא ילד.

ב. אולם מצינו עוד פ' במאירי יבמות רפ"ב (דף י"ז), שכי' הא מ"מ כל שנוול בשעת הזיקה אפי' בן יומו אפי' יצא ראשו זוקק ליבום, והוא הענין שנאמר בהגדה על אותן שתיים נשים זונות שבאו לדין לפני שלמה שהרי כשצוה שלמה לגזור את הילד החי והשיבה האחת תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו היה ראוי לאחרת להשיב את שלי היא נותנת לי, וכשאמרה גם לי גם לך גו' סכלות היה ופתיות שלה, ומה היה מכיר שלמה בדבר זה ומה תועלת היה רואה לה בדבריה אלא ששתי נשים אלו כלה וחמותה היו ומתו בעליהן בלא בנים אחרים אלא אלו השנים ומת ילד זה של הכלה וכל שמת תוך שלשים נדון כנפל והרי היא זקוקה ליבום וכשמצאה עצמה צריכה להמתין לאותו ולד של חמותה ותתעגן י"ג שנים החליפה חי במת כדי לומר שבנה הוא ותפטר משני צדדין שהרי תאמר שיש לה בן ואין לה יבם וכשאמר שלמה גזרו את הילד החי שמחה מפני שנוח היה לה בכך כדי לינשא בהיתר והרגיש שלמה בענין זה והשאירתו לחמותה עכ"ל.

והיינו שהוק' להמאירי אחרי שאחת אמרה תנו לה את הילד החי והמת אל תמיתוהו למה חזרה השנית ואמרה גם לי גם לך לא יהיה גזרו, שהרי מעיקרא רצתה את הילד וא"כ כשנותנין לה היה לה ליטול ולומר שלי אני נוטלת, ומדלא אמרה כן הרי שהיא פתיה ואין ראי' מדבריה, ולזה תי' במאירי שהיו כלה וחמותה ומת בעלה של כלה ואין לו בנים אחרים זולת ילד זה, וגם לחמותה אין עוד בנים זולת ילד זה, ועתה אם הילד של חמותה נמצא שאין לכלה בנים ונופלת ליבם לפני בנה של חמותה היינו ילד זה וצריכה להמתין י"ג שנים עד שיגדל ויוכל ליבם או לחלוץ, אבל אם הוא של הכלה הרי שיש לה בנים וגם אין לה יבם, וע"כ רצתה להחליף עם חמותה כדי שתיפטר מיבום והיינו שבאמת חייבת ביבום אלא שב"ד יטעו ויסברו שהיבם הוא בנה ואין בה דין יבום, ולזה אמר שלמה גזורו וחמותה שהיתה אם אמיתית אמרה תנו לה את הילוד החי, אבל הכלה כיון ששמעה שאפשר שיגזרו אותה, הרי שזה עדיף לה שבאמת לא יהא לה יבם, דעתה שהוא בנה הרי שבאמת יש לה יבם ורק אין ידוע אלא חושבים שהוא בנה, ועדיף לה שימות ולא תינשא באיסור, ומלבד זה הרי באמת לא רצתה כלל בילד שאינו שלה ומה שטענה שהוא שלה היה רק כדי שתהיה מותרת לינשא, אבל באמת לא רצתה כלל בילד זה שהיא כבנה, וע"כ לא היה איכפת לה שיגזרוהו, וכ"ז הבין שלמה ומזה הוכיח שהאומרת גזורו אינה האם האמיתית.

והנה בפסוק נאמר ותאמר האשה האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית, ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת כו' וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה כו', ולהמאירי צ"ל שלכלה היה בעל ומת אחר לידת הראשון דא"כ הר"ז אשת אחיו שלא היה בעולמו, וצ"ע ל' הפסוק שתיים נשים זונות ומשמע לכאן שלא היה להם בעל, וע' בילקוט שמעוני למלכים רמז קע"ה ובמדרש שוחט טוב

זכרון לנפש
ראש הישיבה מו"ר הגאון הגדול
רבי מרדכי שלמה ברמן זלה"ה
נלב"פ א' טבת תשס"ה
נדבת תלמידי בנו ראש הישיבה שליט"א